

ANAKRONİK BİR HİKAYE: “NASREDDİN HOCA ZAMAN YOLCUSU” ÇİZGİ FİLMİNİN MODERN TOPLUM BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

AHMET CAN AKGÜN¹

Öz

Bu çalışmada, 2019 yılında TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya başlayan yerli yapım “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi ele alınmıştır. Çalışma modern toplumdaki kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmeleri Nasreddin Hoca'nın mizah anlayışı üzerinden yorumlamak amacıyla hazırlanmıştır. “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi modern toplumun ortaya çıkardığı değişimlerin sonuçlarını sorgulama fırsatı sunmaktadır. Bu amaçla “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi doküman analizi kullanılarak incelenmiştir. Çalışma kapsamında çizgi filmin tüm bölümleri izlenerek amaçlı örneklem vasıtasıyla on bölümü örnekleme dâhil edilmiştir. Araştırmada on bölümün belirlenmesinin sebebi ise modern toplumun ortaya çıkardığı değişimlerin daha belirgin bir şekilde betimlenmesidir. Alanyazında yerli yapım çizgi filmleri geleneksel toplum ve modern toplum bağlamında ele alan sınırlı sayıda çalışmanın olması araştırmayı önemli kılmaktadır. Araştırma bulgularına göre “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi modern toplumdaki kent kültürü ve teknolojik değişimlerin günlük hayata nasıl yansıdığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modern Toplum, Geleneksel Toplum, Çizgi Film, Doküman Analizi, Nasreddin Hoca

AN ANACHRONISTIC STORY: ANALYZING “NASREDDIN HODJA TIME TRAVELER CARTOON” IN THE CONTEXT OF MODERN SOCIETY

Abstract

In this study, the cartoon "Nasreddin Hodja Time Traveler", which started to be broadcast on TRT Children's channel in 2019, is discussed. The study was prepared to interpret the cultural, economic and technological transformations in modern society through Nasreddin Hodja's sense of humor. The cartoon “Nasreddin Hodja Time Traveler” offers the opportunity to question the results of the changes brought about by modern society. For this purpose, the cartoon “Nasreddin Hodja Time Traveler” was analyzed using document analysis. Within the scope of the study, all episodes of the cartoon were watched and ten episodes were included in the sample through purposeful sampling. The reason for determining ten episodes in the research is to describe the changes brought about by modern society more clearly. The fact that there are limited number of studies in the literature dealing with locally produced cartoons in the context of traditional society and modern society makes the research important. According to the research findings, the cartoon “Nasreddin Hodja Time Traveler” reveals how urban culture and technological changes in modern society are reflected in daily life.

Keywords: Modern Society, Traditional Society, Cartoon, Document Analysis, Nasreddin Hodja

¹ Dr. Bağımsız Araştırmacı, acakun90@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5097-8291

Giriş

Anakroni kavramına ilişkin alanyazında farklı tartışmalar bulunmaktadır. Tarih yazımı literatüründe anakroni yanlışsama, tarih ve çağları birbirine karıştırma olarak ortaya çıkmaktadır (Ayverdi & Topaloğlu, 2007: 50). Edebi metinlerde anakroni bir olayın veya popüler bir karakterin zaman diliminden ileriye veya geriye sıçrayışı şeklinde olmaktadır (Kızıldağ, 2016: 451). Anakroni aynı zamanda var olmayan bir olgunun varmış gibi düşünülmesidir (Öztürk, 2011: 39). Günümüzde kitle iletişim teknolojisinin gelişimiyle beraber anakronik öğelere televizyon dizileri ve çizgi filmlerde rastlamak mümkündür.

Kültürel aktarım aracı olan çizgi filmler geçmişten gelen anlatıları günümüze taşıyan görsel unsurlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Kamacıoğlu, 2017: 4). Çizgi filmlerdeki görsel öğeler anakronik okuma adına önemlidir. Alanyazında yapılan ön araştırmada çizgi filmler özelinde toplumsal değişimleri anakroni kavramı üzerinden ele alan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmaları şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Baritçi (2023), “Asteriks: Roma Sitesi” animasyon filminde modern ve geleneksel toplumun nasıl betimlendiğini edildiğini sosyolojik film analizi ile incelemiştir.
- Kızıldağ (2016), “Keloğlan Aramızda” çizgi filminde modern toplumun nasıl betimlendiğini anakronik, metinlerarası ve folklorik kavramlar bağlamında ele almıştır.

Bu çalışma kapsamında ele alınan yerli yapım “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi de anakronik öğeler barındırmaktadır. Bu çizgi film modern toplumunun ortaya çıkardığı değişimlerin sonuçlarını sorgulama fırsatı sunmaktadır. Bu çizgi filmde anakronik bir karakter olan Nasreddin Hoca'nın modern toplumda yaşadığı maceralar mizahla harmanlanarak izleyiciye aktarılmaktadır. Nasreddin Hoca modern topluma yaşadığı maceraları geçmişe gönderme yaparak “bizim zamanımızda böyle olsaydı” diyerek atıfta bulunmaktadır.

Modern toplumdaki yaşanan değişimleri Nasreddin Hoca'nın mizah anlayışı üzerinden analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmanın ilerleyişi dört ana başlık üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında ilk ana başlıkta modern toplumun ortaya çıkardığı değişim ve dönüşümler irdelenmiştir. Ardından ikinci ana başlıkta “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın üçüncü ana başlığında araştırmanın amacı, önemi ve çalışma kapsamında kullanılan doküman analizinden bahsedilmiştir. Araştırmanın dördüncü ve son ana başlığında ise “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filminin amaçlı örneklem ile belirlenen on bölümünün doküman analiz ile incelenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde geleneksel toplum ve modern toplum arasındaki farklılıklar detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Aynı zamanda modern toplumda ön plana çıkan kent kültürü ve yeni teknolojik düzenden bahsedilecektir.

Geleneksel Toplum ve Modern Toplum

Tarihsel süreç içerisinde yaşanan gelişmeler beraberinde ekonomik, siyasal ve teknolojik pek çok dönüşümü meydana getirmiştir. Özellikle geleneksel toplumdaki modern topluma geçiş beraberinde belirgin farklılıkların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu anlamda bakıldığında geleneksel toplum ve modern toplum arasındaki farklılıkları açıklamak önemlidir.

Geleneksel toplumda iş bölümü sınırlı, geleneksel üretim tarzına bağlı ve toplumsal farklılıklar düşüktür. Aynı zamanda moda ve demode sözcüğü geleneksel toplumda yeri olmayan kavramlardır (Bağçe, 2004: 14). Geleneksel toplum Kalaycı ve Özkul’a göre, “Ekonomik üretimi tarım ve hayvancılığa dayalı, dağınık köy toplulukları halinde, bir toprak parçası üzerinde yerleşik, benzer sosyal örgütlenme ve yaşam tarzlarına sahip toplumlar” olarak değerlendirmektedir (Kalaycı & Özkul, 2017: 91). Modern toplum ise yenilik üzerine kuruludur (Chandler & Munday, 2018: 291).

Geleneksel toplum ile modern toplum arasındaki öne çıkan farklılıkları şu şekilde özetlemek mümkündür (Bağçe, 2004: 21-22; Giddens, 2016; Eroğlu, 2023; Özcan, 2011: 86):

- Modern toplum ile geleneksel toplum temelde karşıttır.
- Geleneksel toplumlarda geleneğe önem verilirken modern toplumlarda geleceğe önem verilir.
- Modern toplum kentlidir ve nüfusu fazladır. Geleneksel toplumlar nüfus olarak daha sınırlı toplumlardır.
- Modern toplumda bireysel davranışlar ön planda iken geleneksel toplumlarda kolektif davranışlar ön plandadır.
- Modern toplumda geleneksel yaşamın toplumsal yaşamdaki belirleyici rolü azalmıştır.

Modern toplumlar yeni kentsel bir kültürün ortaya çıkmasını sağlamıştır (Geniş, 2010: 54). Bu kentsel yaşam alanları içerisinde çok katlı binalar, oteller, eğlence merkezleri ve restoranlar değişimin merkezleridir (Aytaç, 2017: 9). Modern toplumların belleklerinde müzeler ve sanat galerileri ise kentlerin önemli sanatsal sembolik mekânları arasında yerini almaktadır (Altınbaş & Eliri, 2012: 64). Modern toplumda kentsel yapının öne çıkan bir diğer yanı tüketim temellidir (Adorno, 2020: 65). Alışveriş merkezleri tüketim temelli modern toplumun öne çıkan sembolik mekânları arasında yer almaktadır. Üretilen mal ve hizmetlerin piyasaya arz edilmesinde kent merkezlerindeki alışveriş mekânları insanların pazar ihtiyacını sağlarken aynı zamanda boş zaman faaliyetlerinin yürütüldüğü eğlence merkezleri haline gelmiştir (Kaya & Oğuz, 2010: 152).

Adorno'ya göre, “Modern toplumda üretilen ürünler tüketicilerin gerçek ihtiyaçlarını karşılamayan yapay ve kısa süreli bir haz sunmaktadır” (Adorno, 2020: 65). Modern toplumda kitlelerin ihtiyaçları arzulanırları şekilde değil, sistemin tüketiciler için öngördükleri şekilde gerçekleşmektedir (Erdoğan & Alemdar, 2005: 278). Bu yönüyle modern toplum bireyi edilgen bir tüketici konumuna getirmektedir (Horkheimer, 1996: 122). Modern toplumda modalar insanı hayrete düşüren bir hızla gelip geçer. Modern toplumda bugün şık olan hayat tarzları yarın alay konusu olabilmektedir (Bauman, 2018: 208). Aynı zamanda modern toplum Robins'in deyişiiyle, “Yeni kuşak, tüketim deneyimi önemli bulur ve bu deneyimin kişinin kendini ifade etmesi, kimlik ve zevk sorunlarıyla bağlantısını açıklamaya çalışır” (Robins, 2021: 184).

Modern toplumda etki alanı genişleyen kitle iletişim araçlarının insanları bilgilendirme ve eğlendirme gibi önemli işlevleri bulunmaktadır. Kitle iletişim araçlarının modern toplumda artan etkisi bir yandan da gerçeği yansıtır yansıtmadığı önemli bir tartışma konusu haline getirmiş ve hipergerçeklik kavramının ön plana çıkmasını sağlamıştır (Kejanlıoğlu, 2005: 75; Chandler & Munday, 2018: 268). Baudrillard'ın Simülasyon ve Simülakr kitabındaki deyişiiyle günümüzde “Artık gerçek diye bir şey yoktur ve gerçek ortadan kaybolmuştur” (Baudrillard, 2022: 34-40). Robins' e göre, “Öyle ki gerçek dünya diye alıştığımız dünyanın yerini hayalet ikizi almakta dünya kopya edilmektedir” (Robins, 2021: 83). Modern toplumda bir yandan da teknoloji geniş bir alana yayılarak insanları sosyal ağlarda buluşturmuş ve siber kültürünün önemini de artırmıştır. Modern toplumda teknolojinin başat bir araç olduğu siber kültürde yapay zekâ teknolojisi insan hayatını kolaylaştıran ve insan gücüne dayalı daha az ihtiyaç duyulduğu bir sistemi ortaya çıkarmıştır (Yeğin, 2020: 490).

Genel olarak bakıldığında geleneksel toplumun daha sınırlı çevrede etkilidir. Modern toplum daha karmaşık bir yapıdadır. Geleneksel toplumdan modern topluma geçiş süreci beraberinde çok farklı yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Anakronik Bir Hikâye: “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu

Nasreddin Hoca'nın popülerliği pek çok ülkede sinema, dizi ve çizgi filmlere uyarlanmasına yol açmıştır (Aktulum, 2011: 13). Nasreddin Hoca'yı konu edinen son dönemin popüler yapımlarından biri de TRT Çocuk kanalında 2019 yılından itibaren yayınlanan “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmidir. Çizgi filmin hikâyesi şu şekildedir: Nasreddin Hoca, günümüz dünyasında 8 yaşındaki Zehra'nın asırlık bir çınar ağacının olağanüstülükleri üzerine çalışmalar yapan babası Cemil tarafından yanlışlıkla açılan bir portaldan geçerek bugüne gelir. Zehra'nın ağacın gövdesine kurduğu makineyi tamir edene ve Hoca'yı zamanına geri göndermenin yolunu bulana kadar Hoca, Zehra ve ailesi ile yaşayacaktır. Zehra'nın ailesi ve arkadaşları haricinde kimse bu durumdan haberdar olmayacaktır. Fakat bilmedikleri bir şey vardır. Zehra ve arkadaşlarıyla uğraşmayı onları zor duruma düşürmeyi seven Tolga ve Efe ikilisinden Tolga; gizlice olup biteni izlemiştir. Bu işin peşini bırakmayacak herkesi inandırmaya

çalışacaktır. Öte yandan Hoca ve Küheylan modern dünyanın karmaşasına ilk adımlarını atacak zorluklarıyla yüzleşecektir” (TRT Çocuk, 2024).

Tablo 1.

Çizgi Filmin Tanıtım Afişi, Künyesi ve Karakterleri

Çizgi Filmin Tanıtım Afişi ve Künyesi	Karakterler
 <p>Yönetmen: Mustafa Murat Boyacı</p> <p>İlk Yayın Tarihi: 2019</p> <p>Ortalama Yayın Süresi: 10-12 dakika</p> <p>Yapım Firması: Siyah Martı</p> <p>Tür: Komedi</p>	<p>Nasreddin Hoca: Hikâyenin ana karakteridir. Nükteli sözleriyle ön plana çıkmaktadır</p> <p>Cemil Amca: Zehra'nın babasıdır. Bilimsel araştırmalar yapmayı çok sevmektedir</p> <p>Zehra: Hikâyenin ana karakterlerinden biridir</p> <p>Elif: Zehra'nın annesi</p> <p>Ayşe: Zehra'nın yakın arkadaşı</p> <p>Kerim: Zehra'nın yakın arkadaşı</p> <p>Küheylan: Nasreddin Hoca'nın eşeğidir</p> <p>Tolga: Zehra'nın anlayamadığı yaramaz bir çocuktur</p> <p>Efe: Zehra'nın anlayamadığı yaramaz bir çocuktur</p>
Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)	

“Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi konusu itibariyle dikkat çekmektedir. Bu nedenle “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu”, araştırma kapsamında ele alınacak ve modern toplumun nasıl yorumlandığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın örnekleme, evreni, sınırlılığı ve yöntemi ele alınacaktır.

Araştırmanın Örnekleme, Evreni ve Sınırlılığı

Bu çalışmada TRT Çocuk kanalının popüler çizgi filmlerinden biri olan “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” ele alınmıştır. Bu çizgi film Nasreddin Hoca karakteri üzerinden modern topluma göndermelerde bulunması sebebiyle örnekleme dâhil edilmiştir. Çizgi film, modern toplumla ilgili zengin bir ögeye sahip olması bakımından önemli bulunmuştur. Ayrıca bu çizgi film modern toplumdaki değişimleri betimleme olanağı sunmaktadır. Çizgi filmde modern toplumun geldiği son nokta Nasreddin Hoca karakteri üzerinden izleyiciye aktarılmaktadır.

Çalışma kapsamında çizgi filmin yayınlanmaya başlandığı 2019 yılından 2024 yılına kadar ki toplam 44 bölümü evreni oluşturmaktadır. Çizgi filmin tüm bölümleri TRT Çocuk kanalında izlenerek amaçlı örneklem vasıtasıyla araştırmanın sınırlılığı belirlenmiştir. Bu bağlamda çizgi filmde Nasreddin Hoca'nın modern dünyada yaşanan gelişmelere uyum sağlamakta zorlandığı on bölümünün analizi gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda bu bölümlerde modern toplumda yaşanan değişimler daha net bir şekilde yansıtılmaktadır. Çalışma kapsamında amaçlı örneklem ile belirlenen bölümler Tablo 1. ile sunulmuştur. Bu tabloda aynı zamanda bölümlerde işledikleri konular hakkında genel bilgiler verilmiştir.

Tablo 2.

Ele Alınan Bölümler ve İşledikleri Konular

No	Bölüm Adı	Konu
1	Zaman Yolcusu	Nasreddin Hoca'nın geleneksel zamandan modern zamana yolculuğu
2	Aslan Terbiyecisi	Nasreddin Hoca'nın modern toplumu merak etmesi
3	Evde Bir Başına	Nasreddin Hoca'nın evde tek başına kaldığı gün yaşadığı maceralar
4	Nasreddin Hoca Alışverişte	Nasreddin Hoca'nın Zehra ve arkadaşlarıyla ayakkabı almak üzere alışveriş merkezine gitmeleri
5	Nasreddin Hoca İnternet Dünyasında	Nasreddin Hoca'nın cep telefonunu kullanmayı öğrenmesi
6	Oyun Bitti	Nasreddin Hoca'nın video oyununa kendini kaptırması
7	Akıllı Yol Bilgisayarı	Nasreddin Hoca'nın araç kullanırken akıllı yol bilgisayarından yardım alması
8	Robot Dostu	Nasreddin Hoca'nın akıllı robot ile yaşadığı maceralar
9	Yapay Zekâ	Nasreddin Hoca yapay zekâ festivaline katılır

10	Nasreddin Hoca Film Setinde	Nasreddin Hoca'nın televizyonda izlediği filmdeki kaybolan kaşık elmasının peşine düşmesi
----	-----------------------------	---

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada doküman analizinden yararlanılmıştır. Nitel bir araştırma tekniği olan doküman analizinde var olan belge ve kayıtlar incelenerek veri elde edilmektedir. Doküman analizi genel olarak belli bir amaca dönük olup kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme işlemlerini kapsamaktadır (Karasar, 2005: 27). Modern toplumu geleneksel bir karakter üzerinden ele almasından dolayı anakronik bir anlatı örneği olan “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi hakkında genel bilgilere yer verilmiş ardından da doküman analizi gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

“Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi “Zaman Yolcusu” isimli birinci bölüm ile başlamaktadır. Bu bölüm Cemil Amca'nın, bir çınar ağacının gövdesinde uzun zamandır üzerinde uğraştığı zaman makinesini sonunda çalıştırmasını konu edinmektedir. Cemil Amca'nın zaman makinesi ile modern topluma yolculuğa çıkan ilk kişi ise Nasreddin Hoca'dır. Cemil Amca'nın çalıştırdığı zaman makinesi ile modern topluma ayak basan Nasrettin Hoca karşısında çınar ağacının gövdesine gelen Kerim, Ayşe ve Zehra'yı görünce şaşkınlığını gizleyememiştir. O sırada Nasreddin Hoca çocuklara (Kerim, Ayşe ve Zehra) dönerek “Burası neresi?” diye sormuş ve acelesi olduğunu belirterek pazara gitmek istediğini belirtmiştir. Nasrettin Hoca işte tam da bu sırada modern toplumda yaşanan değişimlerle yüzleşecektir. Görsel 1'de görüleceği üzere, çınar ağacından eşeği Küheylan ile çıkarak modern topluma adım attığı ilk anda Nasreddin Hoca karmaşık yapı karşısında şaşkınlığa uğramıştır. Nasreddin Hoca, gürültülü bir şekilde hızla akan araç trafiğinde karşıdan karşıya geçmekte çok zorlanmış ve karmaşadan kaçmaya çalışmıştır. Akan trafikte şaşkına uğrayan Nasreddin Hoca modern toplumu “Bırak yürümeyi iki dakika yaşamak zor” diye betimlemesi dikkat çekmektedir.

Görsel 1. 1. Bölüm - Zaman Yolcusu

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Çizgi filminin “Aslan Terbiyecisi” isimli ikinci bölümü Nasreddin Hoca’nın modern toplumu merak etmesini konu edinmektedir. Bu bölümde Görsel 2.’de görüleceği üzere Nasreddin Hoca eşiği Küheylan ile modern toplumu keşfetmeye karar vermiştir. Nasreddin Hoca “Bakalım insanoğlu bizden sonra neler yapmış” diyerek Küheylan ile çarşıda yürümeye başlamıştır. Nasreddin Hoca çarşıda gezerken geleneksel zamandan alışık olmadığı yüksek katlı binaları görünce şaşkınlığa uğramıştır.

Görsel 2. 2. Bölüm - Aslan Terbiyecisi

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Giddens’a göre, “geleneksel uygarlıklar diğer modernlik öncesi sistemlerden dikkate değer biçimde daha devingen olabilirler; ancak, modernliğin koşulları içinde, değişim hızı son noktadadır. Bu durum en çok teknolojik açıdan belirgin gibi görünse de diğer bütün alanlara yayılmıştır (Giddins, 2016: 14). Bu noktada çizgi filmin “Zaman Yolcusu” ve “Aslan Terbiyecisi” bölümlerinde yer alan “yüksek katlı binalar”, “market”, “kafe” ve “büfe” modern toplumdaki değişimin merkezleridir.

Çizgi filmin “Evde Bir Başına” üçüncü bölümüdür. Bu bölüm Nasreddin Hoca’nın evde tek başına kalmasını konu edinmektedir. Evde tek başına kaldığı süreyi dinlenerek geçiren Nasreddin Hoca uykusundan uyandığında bir anda karnının acıktığını hissederek mutfağa yönelmiştir. Mutfağa gittiği sırada çok fazla tabak gören Nasreddin Hoca “Bu asrın insanları çok müsrif” diyerek tüketim kültürüne göndermede bulunmaktadır. Ayrıca bu bölümdeki ilginç sahnelerden birinde Görsel 3.’te de görüleceği üzere ekranda koşan çocuğu görüp panikleyen Nasreddin Hoca televizyonu sallayarak yardım etmeye çalışır. Nasreddin Hoca aniden yerde bulunan televizyon kumandasının tuşuna basıp ekranda panik halinde koşan çocuğu görünce şaşkınlığa uğrar. O sırada ne olduğuna anlam veremeyen Nasreddin Hoca televizyonu sallayarak çocuğa yardım etmeye çalışmaktadır. Televizyonundaki çocuğa “Sende kimsin? Nasıl girdin o kutunun içine? Kaç kaç...şunlara bak yakalayacaklar zavallı çocuğu” demesi gerçek ile kurguyu ayırt edememesi olarak yorumlanabilir.

Görsel 3. 3. Bölüm - Evde Bir Başına

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Çizgi filmin dördüncü bölümü “Nasreddin Hoca Alışverişte”. Bu bölümde kent kültürünün ortaya çıkardığı tüketim temelli koşullara göndermeler yapılmaktadır. Bu bölümün giriş sahnesinde alışveriş kataloğuna bakan Kerim spor ayakkabısı olmasına rağmen yenisini almak istemektedir. Ayşe o sırada Kerim’e dönerek senin zaten spor ayakkabın var demesi günümüzde bireylerin çok fazla tüketim odaklı yaşantıyı önemsemesinin bir özeti niteliğindedir.

Modern toplumda gerçekleştirilen tüketim biçimlerinin söz konusu olması yeni tüketim anlayışlarını da beraberinde getirmektedir. Bir başka deyişle, temel ihtiyaçları dışında satın alma faaliyeti gösteren tüketiciler çevrelerine aktarmak istedikleri mesajları verebilmek ve gösteriş yapabilmek adına tüketim yapabilmektedir (Çelik Varol, 2021: 49).

Ayrıca “Nasreddin Hoca Alışverişte” bölümünde; “alışveriş merkezi”, “alışveriş merkezi mağazaları”, “indirim günleri”, “indirim için koşan tüketiciler”, “asansör” ve “yürüyen merdiven” Nasreddin Hoca’nın alışık olmadığı göstergelerdir. Görsel 4’te görüleceği üzere Cemil Amca’nın “Modern çağın kervansarayı” olarak adlandırdığı alışveriş merkezini ziyaret eden Nasreddin Hoca indirim için koşan tüketicilere görünce şaşkınlığını gizleyememiştir. Alışveriş merkezini turladığı esnada indirim için koşan tüketicileri gören Nasreddin Hoca ile çocuklar arasındaki şu diyaloglar öne çıkmaktadır:

Nasreddin Hoca: “Neler oluyor? Nereye gidiyor bunlar?”

Elif: “Şu dükkanda büyük indirim varmış. Ona koşuyorlar.”

Nasreddin Hoca: “Allah Allah ne satılıyor?”

Kerim: “Televizyon”

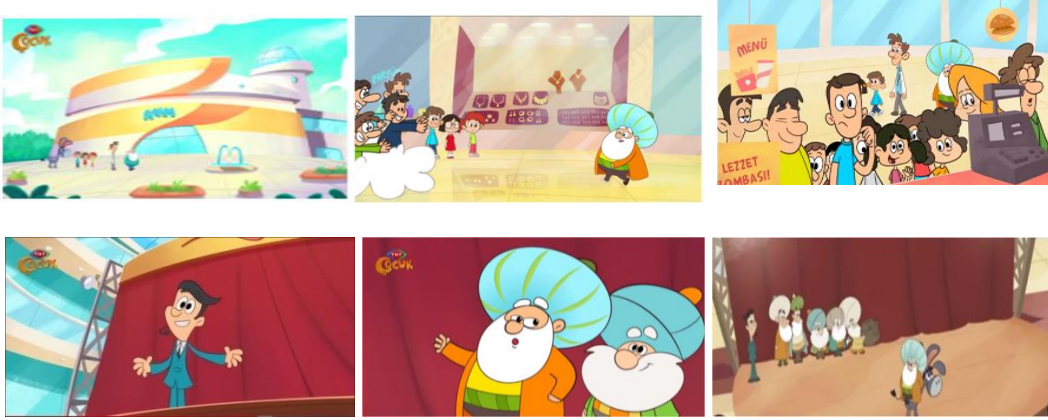
Nasreddin Hoca: “Televizyon mu? Ha hani şu içinde küçük adamların olduğu mu kutu mu?” Olacak iş değil canım. Ne acelesi varmış kutunun acaba?...”

Ritzer, alışveriş merkezlerini “tüketim katedralleri” olarak nitelendirmektedir. Ona göre, alışveriş merkezleri daha fazla tüketiciyi satın alma davranışına yönlendirdiği için modern toplumda büyülü, fantastik, sihirli ortamlar olarak sunulmaktadır (Ritzer, 2022: 26). Bu anlamda bakıldığında çizgi filmin “Alışveriş” bölümünde modern toplumda kent kültürünün etkisiyle ortaya çıkan alışveriş merkezleri bir yandan insanların sosyalleşmesi sağlarken bir yandan da tüketime özendirici yönünü izleyiciye aktarmaktadır.

Nasreddin Hoca’nın çocuklar ile alışveriş merkezinde yürüdüğü esnada indirim için sırada heyecanla bekleyen insanları görünce “Görende kıtlık var sanacak...” diyerek yoluna devam etmesi dikkat çekmektedir. Aynı zamanda hazır yiyecek sırasında markanın “Lezzet Bombası” sloganı göze çarpmaktadır. Bütünleşik pazarlama iletişimde firmaların ürün yaşam eğrisinin önemli bir bileşeni olan vaatler seti markaların çağrışım yaratmasını sağlamaktadır. İndirim için tüketiciler heyecan duymakta ve birbirlerine karşı tahammülsüz davranabilmektedirler.

Bu bölümdeki en dikkat çekici sahnelerden biri de alışveriş esnasında Alışveriş Merkezi'nde kaybolan Nasreddin Hoca bir anda kendini bir yarışma içerisinde bulmasıdır. Bu yarışmanın formatı Nasreddin Hoca'ya kendini en çok benzetmeyi başarmış arkadaşı seçmek üzerinedir. Yarışmayı kazanan kişi büyük ödülün sahibi olacaktır. İlk başta yarışmayı izleyen ve kendisine benzemeye çalışanları görünce Nasreddin Hoca şaşkınlığını gizleyememiştir. Bu sahnede Nasreddin Hoca'nın yarışmanın sunucusuna verdiği tepki şu dikkat çekicidir: “Ne...Bana benden başka kim benzeyebilir. Bu ne biçim iş. Olmaz öyle bir şey...” Nasreddin Hoca'ya en çok benzemeyi başarmış arkadaşı seçme yarışması modern toplumdaki gerçeklik anlayışına bir gönderme olarak kabul edilebilir.

Görsel 4. 4. Bölüm - Alışveriş

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Çizgi filmin altıncı bölümü “İnternet Dünyası”dır. Bu bölümde Nasreddin Hoca'nın Cemil Amca ve çocuklardan habersiz camiye gitmesi üzerine kaybolduğunu zannederek endişelenmesi konu edinmektedir. Görsel. 5'te görüleceği üzere Cemil Amca ve çocuklar bir daha iletişim problemi yaşamamak adına Nasreddin Hoca'ya cep telefonunu kullanmayı öğretmeye karar vermişlerdir. Cemil Amca, Nasreddin Hoca'ya dönerek işte bütün sorunlarımızı çözecek şey diyerek cep telefonunu kullanması için vermiştir. İlk başta eline aldığı cep telefonunu yadırgayan ve Nasreddin Hoca zamanla teknolojiye uyum sağlamakta teknoloji bağımlısı bir kullanıcıyı temsil etmektedir. Nasreddin Hoca başlangıçta anlam veremediği cep telefonunu kullanmayı öğrendikten sonra bağımlısı olmuştur. Nasreddin Hoca “Allah Allah neler yapmışlar. Benim zamanımda bunlar olsaydı..oo.” diyerek şaşkınlığını dile getirmiştir. Nasreddin Hoca cep telefona merak sarmıştır. O sırada Cemil'e dönerek cep telefonunun inceliklerini anlatmasını istemiştir. Bu esnada Nasreddin Hoca ile Kerim arasında geçen şu diyalog dikkat çekmektedir:

Kerim: “Ne yaparsan ne yersen fotoğrafını çekip koyuyorsun...”

Nasreddin Hoca: “O niye o... Ayıp değil mi?”

Nasreddin Hoca sosyal medyada günlük hayatta her yapılan etkinliğin paylaşılmasına anlam verememiştir. Ancak cep telefonunu kullanmayı öğrenen Nasreddin Hoca hemen bir Instagram hesabı açmıştır. Nasreddin Hoca, Instagram hesabında özçekim yaparak takipçileriyle paylaşmıştır. Onun için artık beğeni sayısı ve görünür olmak hissi önem kazanmıştır. Bu bölümde Nasreddin Hoca'nın Instagram'da paylaştığı fotoğrafların beğeni sayısı artıkça mutlu olması dikkat çekmektedir.

Nasreddin Hoca “Oyun Bitti” isimli bölümde ekranda gördüğü Super Mario isimli videodaki karaktere “Koş evlatçım koş, hadi evladım kaç kaç” diyerek kendini oyuna kaptırması dikkat çekmektedir. Görsel. 6'da görüleceği üzere videodaki karakterin puan kazanması Nasreddin Hoca'yı mutlu etmektedir. Karakterin oyunda can haklarını kaybetmesi ise Nasreddin Hoca'yı oldukça üzmetmektedir. Bu durumu Nasreddin Hoca'nın “ne olacak zavallı çocuğa” sözleriyle dile getirmesi oyundaki kurguya kendini kaptırması olarak yorumlanabilir.

Görsel 5. 5.Bölüm - “Nasreddin Hoca” Alışverişte

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Nasreddin Hoca “Oyun Bitti” isimli bölümde ekranda gördüğü Super Mario isimli videodaki karaktere “Koş evlatçım koş, hadi evladım kaç kaç” diyerek kendini oyuna kaptırması dikkat çekmektedir. Görsel. 6'da görüleceği üzere videodaki karakterin puan kazanması Nasreddin Hoca'yı mutlu etmektedir. Karakterin oyunda can haklarını kaybetmesi ise Nasreddin Hoca'yı oldukça üzmetmektedir. Bu durumu Nasreddin Hoca'nın “ne olacak zavallı çocuğa” sözleriyle dile getirmesi oyundaki kurguya kendini kaptırması olarak yorumlanabilir.

Görsel 6. 8. Bölüm - Oyun Bitti

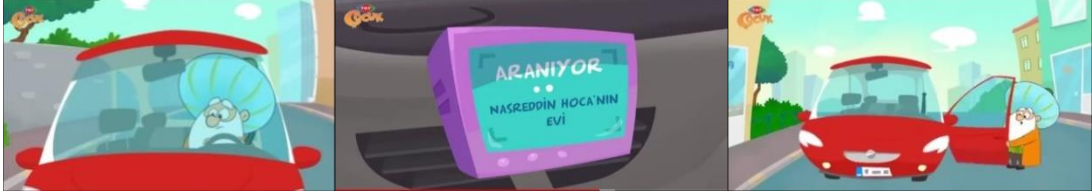

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Nasreddin Hoca, “Akıllı Yol Bilgisayarı” isimli bölümde modern toplumun ortaya çıkardığı teknolojik yenilikleri anlamlandırma çalışmaktadır. Görsel. 7'de görüleceği üzere “Akıllı Yol Bilgisayarı” bölümü

Nasreddin Hoca'nın araç kullanmayı yeni öğrenmesini konu edinmektedir. Bu bölümde Cemil Amca'nın geliştirdiği yapay zekânın yerleştirildiği navigasyona en yakın sahafların adresini girer. Ama sahaf isimli her yer olarak algıladığından “sahaf kafe” ve “sahaf giyim” diye her yeri gezmeye başlarlar.

Görsel 7. 17. Bölüm - Akıllı Yol Bilgisayarı

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

“Nasreddin Hoca Film Setinde” isimli bölüm televizyonda iki hırsızın kaşıkçı elmasını çalmak istemesini konu edinmektedir. Nasreddin Hoca filmdeki kurgusal hikâyeden etkilenerek kaşıkçı elmasını çalmaya çalışan hırsızların peşine düşmesi kitle iletişim araçlarının modern toplumda etkili bir araç olduğuna gönderme olarak kabul edilebilir. Bu bölümde Nasreddin Hoca ile Elif ile aralarında şu diyalog öne çıkmaktadır:

Nasreddin Hoca: “Şunlara bak...şunlara. Koskoca elması çalacaklar.. olur mu öyle şey.”

Elif: “Sadece bir film hocam. Üzülmeysin bu kadar.”

Görsel 8. 18. Bölüm.- “Nasreddin Hoca Film Setinde”

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Nasreddin Hoca “Robot Dostu” isimli bölümde ise akıllı telefonun sesli arama asistanına soru sormaktadır. Nasreddin Hoca'nın sesli arama asistanına sorduğu soru şu şekildedir: “Bak evladım Anadolu’da 13. yüzyılda yaşanan mühim vakalar nelerdir?” O sırada büyük bir heyecanla Elif, Ayşe ve Kerim Nasreddin Hoca'nın yanına gelerek Cemil Amca'yı aradıklarını söylemişlerdir. Nasreddin Hoca “Hemen bizim makinaya soralım” demiştir. Ardından yapay zekâ bunu da bilemedi diyerek gülmüştür.

Görsel 9. 24. Bölüm-Robot Dostu

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Nasreddin Hoca, “Yapay Zekâ” isimli bölümde Nasreddin Hoca cep telefonundan sesli arama başlatmakta, bilgisayarda araştırma yapmakta ve araç içi sesli asistandan yön tarifi almaktadır. Bu göstergeler aynı zamanda yeni teknolojinin avantajlarına gönderme olarak kabul edilebilir.

Görsel 10. 44. Bölüm -Yapay Zekâ

Kaynak: (TRT Çocuk, 2024)

Sonuç

Nasreddin Hoca, mizah anlayışı ve merakıyla ön plana çıkan bir karakterdir. Geçmişten süregelen bir anlatısı olan Nasreddin Hoca'nın popülerliği film ve dizilere uyarlanmasına sebep olmuştur. Bunlardan biri de çalışma kapsamında ele alınan 2019 yılından itibaren TRT Çocuk kanalında yayınlanan “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmidir. Çizgi film, Cemil Amca tarafından icat edilen bir zaman makinesi ile geleneksel bir toplumdaki modern topluma zaman yolculuğuna çıkan bir hikâyeyi konu edinmektedir. Bu çizgi filmde Nasreddin Hoca'nın 21. yüzyılda yaşanan gelişmelerle yüzleşmesi anakronik bir karakter olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Çalışma kapsamında ele alınan “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmi modern toplumun ortaya çıkardığı değişimlerin sonuçlarını sorgulama fırsatı sunması açısından önem taşımaktadır. “Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu” çizgi filmde günümüzde yaşanan teknolojik, ekonomik ve toplumsal değişimlerin izleri net bir şekilde görülmektedir. Çizgi filmde modern toplumun karmaşık yapısı da ön plana çıkarılmıştır. Çizgi filmde Nasreddin Hoca modern toplumda çok fazla yenilikle karşılaşmıştır. Nasreddin Hoca modern toplumda yaşanan değişimleri “Benden sonra neler olmuş neler” sözleriyle şaşkınlıkla karşılamıştır. Nasreddin Hoca, modern topluma adım attığı ilk anda karmaşık yapı karşısında şaşkınlığa uğramıştır. Nasreddin Hoca, gürültülü bir şekilde hızla akan araç trafiğinde karşıdan karşıya geçmekte çok zorlanmış ve karmaşadan kaçmaya çalışmıştır. Modern toplumda her şey çok hızlı bir

şekilde ilerlemekte ve tüketim odaklıdır. Nasreddin Hoca'nın "bu asrın insanları çok müsrif" sözleri tüketim kültürünün bir eleştirisi olarak kabul edilebilir. Geleneksel toplumda ön plana çıkan kervansaray yerini modern toplumda alışveriş merkezlerine bırakmıştır. Alışveriş merkezleri modern toplumda kent kültürünün etkisiyle ortaya çıkan alışveriş merkezleri bir yandan insanların sosyalleşmesi sağlarken bir yandan da tüketime özendirici yönünü izleyiciye aktarmaktadır. "Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu" çizgi filminde "alışveriş merkezi", "alışveriş merkezi mağazaları", "indirim günleri", "indirim için koşan tüketiciler", "asansör" ve "yürüyen merdiven" modern toplumda öne çıkan göstergelerdir.

"Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu" çizgi filminde teknoloji gündelik hayatın vazgeçilmez bir unsur olarak sunulmuştur. Ayrıca çizgi filmde teknolojinin geldiği son nokta ön plana çıkarılmıştır. Çizgi filmde Nasreddin Hoca cep telefonundan sesli arama yapmakta, bilgisayar kullanmakta, araç içi sesli asistandan yön tarifi ve sosyal medya kullanmaktadır.

Son olarak, yerli yapım çizgi filmlerle ilgili tartışmaları bir adım ileriye taşımak adına alanda yapılacak yeni araştırmalara şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Rafadan Tayfa çizgi filmi duygu sosyolojisi bağlamında incelenebilir.
- Yerli yapım çizgi filmler muhafazakârlık ve kimlik bağlamında ele alınması mümkündür. Örneğin Emiray ve Ramazan Tayfa.
- Maşa ve Koca Ayı çizgi filmi kültürel diplomasi bağlamında ele alınabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Ahmet Can Akgün: % 100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu çalışma için gerekli değildir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma ile ilgili herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Ahmet Can Akgün: % 100

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: Not applicable to this study.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest with any institution or person related to the study.

Önerilen Atıf: Akgün, A. C. (2024). Anakronik Bir Hikaye: "Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu" Çizgi Filminin Modern Toplum Bağlamında İncelenmesi, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 5 (1),

Kaynakça

- Adorno, T. (2020). *Kültür Endüstrisi: Kültür Yönetimi*. (M. Tüzel, N. Ülner, E. Gen, Çev.), İletişim Yayınları.
- Aktulum, K. (2011). Bir Ana-Metin Olarak Nasreddin Hoca Hikâyeleri Üzerine Kimi Dönüştürmeler. *Millî Folklor*, 23(91), 12-24.
- Altınbaş, O.& Eliri, İ. (2012). Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu. *İdil Dergisi*, 1(5), 61-74.
- Aysel, D. (2017). Siber Kültür ve Hiper Gerçeklikte Değişen Yaşam, *AJIT-e: Online Academic Journal Of Information Teknoloji*, 8 (29), 87-96. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.4.005.x>
- Aytaç, Ö. (2017). Kent, Metropol ve Değişen Yer /Mekan İmajları. *Mukaddime*, 8(1), 1-23. <https://doi.org/10.19059/mukaddime.325935>
- Ayverdi, İ. & Topaloğlu, A. (2007). *Kubbealtı Lugatı Türkçe Sözlük*. Kubbealtı Yayınları.
- Bağçe, H. E. (2004). *Modernliğin Temelleri ve İkircilikli Serüveni*. (Ed.) G. Erdumlu, Modernlik ve Modernleşme Sürecinde Türkiye (s. 3-59). Babil Yayıncılık.
- Baritçi, F. (2023). Kapitalizmin Gölgesinde Geleneksel ve Modern Toplum Tasviri, ‘Asteris: Roma Sitesi’ Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (50), 106-115. <https://doi.org/10.52642/susbed.1220314>.
- Baudrillard, J. (2022). *Simülakrlar ve Simülasyon*. (O. Adanır, Çev.), Doğu Batı Yayınları.
- Bauman, Z. *Bireyselleşmiş Toplum*. (Y. Alagon, Çev.), Ayrıntı Yayınları.
- Chandler, D. & Munday, R. (2018). *Medya ve İletişim Sözlüğü*. (B. Taşdemir, Çev.), İletişim Yayınları.
- Çalıcı, C. & Öztürk, E. (2020). *Siber Kültürün Temel Bileşenleri ve Kuşaklararası Dinamikleri*. (Ed.) Öztürk E, Siber Psikoloji (s.56-62). Türkiye Klinikleri.
- Çambay, S. O. (2015). Bir Toplumsallaşma Aracı Olarak Yeni Medya. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 237-247.
- Çelik Varol, M. (2021). Thorstein Veblen ve Gösterişçi Tüketim Bağlamında “Wealthie” Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme. *İletişim Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 45-55.
- Erdoğan, İ. & Alemdar, K. (2005). *Öteki Kuram Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Erk Yayınları.
- Eroğlu, S. E. (2023). Modern Toplumun Dönüşümü ve Sosyolojik Yaklaşımlar. <https://www.turksam.org/detay-modern-toplumun-donusumu-ve-sosyolojik-yaklasimlar>, Erişim Tarihi:11.01.2023.
- Geniş, Ş. (2010). Küreselleşme, Kent ve Kültür. *İDEALKENT*, 2(3), 48-61.
- Giddens, A. (2016). *Modernliğin Sonuçları*. (E. Kuşdil, Çev.), Ayrıntı Yayınları.
- Horkheimer, M. (1996). *Akıl Tutulması*. (O. Koçak, Çev.), Metis Yayınevi.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık.

- Kamacıoğlu, B. (2017). Çizgi Filmlerin Kültür Aktarımındaki Rolü ve Hayao Miyazaki Çizgi Filmleri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(2), 1-18. <https://doi.org/10.20488/www-std-anadolu-edu-tr.393478>.
- Kaya, K. & Oğuz, Z. N. (2010). Üniversite Gençliğinin Alışveriş Tercihlerinde Tüketim Kültürünün Rolü, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22, 147-164.
- Kalaycı, İ. & Özkul, M. (2017). Geleneksel Kalabilsem Modern Olabilsem: Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Deneyimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 8 (8), 90-100. <https://doi.org/10.21076/vizyoner.308309>.
- Kejanlıoğlu, B. (2005). *Frankfurt Okulu'nun Eleştirel Bir Uğrağı: İletişim ve Medya*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Kızıldağ, H.,(2016). Anakronik Bir Kahraman: “Keloğlan Aramızda”. *International Journal of Social Science* (53),447-458. DOI:10.9761/JASSS4868.
- Özcan, B. (2011). Tüketim, Risk ve Bireyselliğin Modern Dönemde Artan Önemi. *Istanbul Journal of Sociological Studies* (36), 83-98.
- Öztürk, İ. H.,(2011). Tarih Öğretiminde Anakronizm Sorunu: Sosyal Bilgiler Tarih Ders Kitaplarındaki Kurgusal Metinler Üzerine Bir İnceleme. *Journal Of Social Studies Education Research*, 2(1), 37-58.
- Ritzer, G., (2022). *Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek: Tüketim Katedrallerindeki Süreklilik ve Değişim*. (Ş. S. Kaya, Çev.), Ayrıntı Yayınları.
- Robins, K., (2021). *İmaj Görmenin Kültür ve Politikası*. (N. Türkoğlu, Çev.), Ayrıntı Yayınları.
- Williams, R. (2016). *Anahtar Sözcükler*. (S. Kılıç, Çev.), İletişim Yayınları.
- TRT Çocuk, (2024). <https://www.trtcocuk.net.tr/nasreddin-hoca-zaman-yolcusu>, Erişim Tarihi: 01.10.2024.
- Uluçay, M. (2018). Nasreddin Hoca Latifelerin Tarihsel Gerçekliği ve Yorumlanması Meselesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(59). 201-209.
- Yeğın, T. (2020). The Place and Future of Artificial Intelligence in Marketing Strategies. *Ekev Akademi Dergisi*, 24(81), 489-506.